

Kontakty z Mediami
i Informacja

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
KOMUNIKAT PRASOWY nr 163/20
Luksemburg, 17 grudnia 2020 r.

Wyrok w sprawie C-336/19
Centraal Israëlitisch Consistorie van België i in.

W celu wspierania dobrostanu zwierząt w ramach uboju rytualnego państwa członkowskie mogą, bez naruszenia praw podstawowych ustanowionych w karcie, wymagać odwracalnego procesu ogłuszenia, które nie może spowodować śmierci zwierzęcia

Dekret regionu flamandzkiego (Belgia) z dnia 7 lipca 2017 r. zmieniający ustawę o ochronie i dobrostanie zwierząt w odniesieniu do dozwolonych metod uboju zwierząt wprowadza zakaz uboju zwierząt bez uprzedniego ogłuszenia, w tym w odniesieniu do uboju wymaganego przez obrzędy religijne. W ramach uboju rytualnego przewiduje on stosowanie odwracalnego ogłuszania, które nie może spowodować śmierci zwierzęcia.

Akt ten został zakwestionowany przez szereg stowarzyszeń żydowskich i muzułmańskich, żądających jego uchylecia w całości lub w części. Ich zdaniem, nie pozwalając wierzącym żydom i muzułmanom na nabywanie mięsa pochodzącego ze zwierząt poddanych ubojowi zgodnie z ich nakazami religijnymi, które sprzeciwiają się technice odwracalnego ogłuszania, dekret narusza rozporządzenie nr 1099/2009¹, a tym samym uniemożliwia wiernym praktykowanie ich religii.

W tym kontekście Grondwettelijk Hof (trybunał konstytucyjny, Belgia) postanowił zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w celu ustalenia przede wszystkim, czy prawo Unii sprzeciwia się uregulowaniu państwa członkowskiego, które w ramach uboju rytualnego wymaga procesu odwracalnego ogłuszenia, które nie może spowodować śmierci zwierzęcia.

Pytanie to skłania Trybunał po raz trzeci² do wyważenia wolności religii zagwarantowanej w art. 10 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”) i dobrostanu zwierząt ustanowionego w art. 13 TFUE i skonkretyzowanego w rozporządzeniu nr 1099/2009.

Ocena Trybunału

Trybunał w składzie wielkiej izby wskazał przede wszystkim, że ustanowiona w rozporządzeniu nr 1099/2009 **zasada ogłuszania zwierzęcia przed jego uśmierceniem odpowiada głównemu celowi ochrony dobrostanu zwierząt realizowanemu przez to rozporządzenie**. W tym względzie, o ile rozporządzenie³ dopuszcza praktykę uboju rytualnego, w ramach której zwierzę może zostać uśmiercone bez uprzedniego ogłuszenia, o tyle taka forma uboju jest dozwolona w Unii jedynie na zasadzie odstępstwa i wyłącznie w celu zapewnienia poszanowania wolności religii. **Poza tym państwa członkowskie mogą przyjąć przepisy krajowe, które służą zapewnieniu dalej idącej ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania niż ochrona przewidziana w rozporządzeniu w odniesieniu do uboju rytualnego**⁴. Rozporządzenie

¹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz.U. 2009, L 303, s. 1).

² Po wyrokach z dnia 29 maja 2018 r., Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen i in. (C-426/16, zob. CP 69/18), a także z dnia 26 lutego 2019 r., Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs (C-497/17, zob. CP 15/19).

³ Artykuł 4 ust. 4 rozporządzenia nr 1099/2009.

⁴ Artykuł 26 ust. 2 akapit pierwszy lit. c) rozporządzenia nr 1099/2009.

odzwierciedla tym samym fakt, że Unia i państwa członkowskie w pełni uwzględniają wymagania w zakresie dobrostanu zwierząt przy równoczesnym przestrzeganiu przepisów i zwyczajów państw członkowskich związanych w szczególności z obyczajami religijnymi. Niemniej samo rozporządzenie nie zapewnia koniecznego pogodzenia dobrostanu zwierząt z wolnością uzewnętrzniania religii, ale ogranicza się do wyznaczenia ram dla równowagi, którą państwa członkowskie powinny osiągnąć między tymi dwiema wartościami.

Wynika z tego, że rozporządzenie nr 1099/2009 nie sprzeciwia się temu, by państwa członkowskie nakładały obowiązek ogłuszania zwierząt przed uśmiercaniem, który ma zastosowanie również w ramach uboju wymaganego przez obrzędy religijne, pod warunkiem jednak, że czyniąc to, państwa członkowskie przestrzegają praw podstawowych ustanowionych w karcie.

Co się tyczy konkretnie kwestii, czy dekret jest zgodny z tymi prawami podstawowymi, Trybunał przypomniał, że ubój rytualny jest objęty zagwarantowaną w art. 10 ust. 1 karty wolnością uzewnętrzniania religii. Wymagając w ramach uboju rytualnego odwracalnego ogłuszania, wbrew nakazom religijnym wierzących żydów i muzułmanów, dekret wprowadza tym samym ograniczenie w korzystaniu z prawa tych wierzących do wolności uzewnętrzniania religii.

W celu dokonania oceny, czy takie ograniczenie jest dopuszczalne, Trybunał stwierdził przede wszystkim, że ingerencja w wolność uzewnętrzniania religii wynikająca z dekretu jest przewidziana ustawą, a ponadto szanuje istotę art. 10 karty, ponieważ ogranicza się do jednego aspektu szczególnego aktu rytualnego, jakim jest wspomniany ubój, który z kolei nie jest zakazany jako taki.

Trybunał wskazał następnie, że ingerencja ta odpowiada celowi interesu ogólnego uznawanemu przez Unię, jakim jest wspieranie dobrostanu zwierząt.

W ramach badania proporcjonalności ograniczenia Trybunał doszedł do wniosku, że środki zawarte w dekrecie pozwalają na zapewnienie właściwej równowagi między znaczeniem przywiązanym do dobrostanu zwierząt a wolnością uzewnętrzniania religii wierzących żydów i muzułmanów. W tym względzie stwierdził on w pierwszej kolejności, że obowiązek odwracalnego ogłuszania jest odpowiedni do realizacji celu polegającego na promowaniu dobrostanu zwierząt. W drugiej kolejności, co się tyczy konieczności ingerencji, Trybunał podkreślił, że prawodawca Unii zamierzał przyznać każdemu państwu członkowskiemu szeroki zakres uznania w ramach godzenia ochrony dobrostanu zwierząt podczas ich uśmiercania i poszanowania wolności uzewnętrzniania religii. Ukształtował się bowiem konsensus naukowy co do faktu, że uprzednie ogłuszenie jest optymalnym sposobem zmniejszenia cierpienia zwierzęcia podczas jego uśmiercania. W trzeciej kolejności, jeśli chodzi o proporcjonalny charakter tej ingerencji, Trybunał zauważył przede wszystkim, że ustawodawca flamandzki oparł się na badaniach naukowych i zamierzał dać pierwszeństwo najnowszej dozwolonej metodzie uśmiercania. Zaznaczył on następnie, że prawodawca ten wpisał się w zmieniający się kontekst społeczny i normatywny, charakteryzujący się rosnącym uwrażliwieniem na problematykę dobrostanu zwierząt. Wreszcie Trybunał stwierdził, że dekret nie zakazuje ani nie utrudnia wprowadzania do obrotu produktów pochodzenia zwierzęcego pochodzących ze zwierząt poddanych ubojowi rytualnemu, gdy produkty te pochodzą z innego państwa członkowskiego lub państwa trzeciego.

W konsekwencji Trybunał orzekł, że rozporządzenie nr 1099/2009 w związku z art. 13 TFUE i art. 10 ust. 1 karty nie sprzeciwia się uregulowaniu państwa członkowskiego, które w ramach uboju rytualnego wymaga odwracalnego procesu ogłuszania, które nie może spowodować śmierci zwierzęcia.

Poza tym Trybunał potwierdził ważność rozporządzenia nr 1099/2009⁵ w świetle zasad równości, niedyskryminacji oraz różnorodności kulturowej, religijnej i językowej, gwarantowanych w karcie⁶.

⁵ W szczególności jego art. 26 ust. 2 akapit pierwszy lit. c) dotyczący możliwości przyjęcia przez państwa członkowskie przepisów krajowych mających na celu zapewnienie zwierzętom dalej idącej ochrony w przypadku uboju rytualnego.

Ponadto Trybunał potwierdził ważność rozporządzenia nr 1099/2009 w świetle zagwarantowanych w karcie zasad równości, niedyskryminacji i różnorodności kulturowej, religijnej i językowej. Okoliczność, że rozporządzenie upoważnia państwa członkowskie do podejmowania środków takich jak obowiązkowe ogłuszenie w ramach uboju rytualnego, ale nie zawiera podobnego przepisu dotyczącego uśmiercania zwierząt w ramach polowań i łowienia ryb lub podczas imprez kulturalnych lub sportowych, nie jest sprzeczna z tymi zasadami.

W tym względzie wyjaśnił on, że imprezy kulturalne i sportowe skutkują co najwyżej marginalną produkcją mięsa, która nie ma znaczenia gospodarczego. W konsekwencji nie można takiego wydarzenia racjonalnie postrzegać jako działalności polegającej na produkcji środków spożywczych, co uzasadnia traktowanie jej w sposób odmienny niż operację uboju. Trybunał wyciągnął taki sam wniosek w odniesieniu do polowań i rekreacyjnego łowienia ryb. Czynności te odbywają się bowiem w kontekście, którego warunki w odniesieniu do uśmiercania znacznie się różnią od stosowanych wobec zwierząt utrzymywanych w warunkach fermowych.

UWAGA: Odesłanie prejudycjalne pozwala sądom państw członkowskich, w ramach rozpatrywanego przez nie sporu, zwrócić się do Trybunału z pytaniem o wykładnię prawa Unii lub o ocenę ważności aktu Unii. Trybunał nie rozpoznaje sporu krajowego. Do sądu krajowego należy rozstrzygnięcie sprawy zgodnie z orzeczeniem Trybunału. Orzeczenie to wiąże w ten sam sposób inne sądy krajowe, które spotkają się z podobnym problemem.

Dokument nieoficjalny, sporządzony na użytek mediów, który nie wiąże Trybunału Sprawiedliwości.

[Pełny tekst](#) wyroku jest publikowany na stronie internetowej CURIA w dniu ogłoszenia

Osoba odpowiedzialna za kontakty z mediami: Ireneusz Kolowca ☎ (+352) 4303 2793

Nagranie wideo z ogłoszenia wyroku jest dostępne przez „[Europe by Satellite](#)” ☎ (+32) 22964106

⁶ Artykuły 20, 21 i odpowiednio art. 22 karty.